

Novo mesto je sedmo največje mesto v Sloveniji z 22.415^[1] prebivalci, prestolnica Dolenjske ter središče mestne občine Novo mesto.

Legra

Leži sredi gričevnate pokrajine v rečnem zavoju reke Krke na nadmorski višini 202 m. Mestni obod sestavljajo na jugovzhodu Gorjanci, na jugozahodu Ljuben (546 m), na zahodu vzrastki Kočevskega Roga, na severu pa vinorodna Trška gora (428 m). Staro mestno jedro, ki je krožne oblike s polmerom okoli 250 m, stoji na skalnatem apnenčastem polotoku. Obliva ga počasna sivozelena Krka, ki teče tu v treh zaporednih rečnih zavojih.

Nastanek in ustanovitev mesta

Približno tristo let - 1200 do 1500 - so se v boju za posest naše zemlje menjavale posamezne velikaške rodbine, vendar je bil ta boj odločen že leta 1335 v korist Habsburžanov. Za razliko od vseh starejših dolenjskih in krajnskih, pa tudi ostalih slovenskih mest, ki so jim bila njihove mestne pravice dodeljene ustno, tako da ni mogoče natančno ugotoviti leta njihove ustanovitve, so bile Novemu mestu dane 7. aprila 1365 v pisani obliki s posebno listino, privilegijsko listino. Ob ustanovitvi mesta je vojvoda sklenil tudi dogovor s stiškim opatom Petrom, s katerim sta si bila tudi sicer blizu. Najprej se je mesto imenovalo Rudolfswerth (Rudolfovo пристanišče), nato pa je ljudstvo nastajajočo naselbino imenovalo kar Novo mesto, pa tudi v sočasni listini z dne 29. septembra 1365, ki jo hrani arhiv nemškega viteškega mesta na Dunaju, se ta nova naselbina imenuje Newestat (Novo mesto). Novo mesto je bilo sezidano po volji in ukazu vojvode Rudolfa, da bi v trgovsko in prometno pomembni dolini Krke in v središču Dolenjske ustanovil novo gospodarsko in upravopolitično jedro in oporišče vse bolj proti Jadranu stremeči habsburški posesti. Ob ustanovitvi Novega mesta je bila meščanom zagotovljena osebna svoboda, mestna samouprava, lastni in voljeni sodniki, pravica do trgovanja in sejmov. Stoletje in pol je mesto cvetelo in postalo najpomembnejše med kraji na Kranjskem. Narodno prebujenje je doživelo Novo mesto ob 500-letnici svoje ustanovitve. Krepila se je narodna stranka in leta 1875 je bil sezidan Narodni dom, prvi na slovenskih tleh. Novomeška občina je prišla v upravljanje Slovencev leta 1871, dokončno pa leta 1882. Slovenska narodna društva so se razvila zelo hitro. Leta 1894 je Novo mesto dobilo železnico, leta 1905 mestno hišo - Rotovž na Glavnem trgu.

Gospodarstvo

Mesto je trgovsko, upravno, zdravstveno, izobraževalno in kulturno središče, sodobni urbanizacijski tokovi pa so zajeli tudi širše podeželje, ki je izgubilo kmetijsko vlogo. V mestu in okolici so se razvile avtomobilska (Revoz, Adria Mobil), farmacevtska in kozmetična (Krka), tekstilna (Labod), lesna (Novoles), obutvena in elektrotehnična industrija ter industrija izolacijskih materialov.

Šolstvo

Novo mesto ima 5 osnovnih šol (OŠ Grm, OŠ Bršljin, OŠ Drska, OŠ Center, OŠ Šmihel), glasbeno šolo, srednje šole, dislocirane oddelke višjih ter visokih šol slovenskih univerz, samostojno Visoko šolo za upravljanje in poslovanje, Visoko šolo za tehnologije in sisteme in Visoko šolo za zdravstvo, Visokošolsko središče Novo mesto ter Univerzitetno in raziskovalno središče Novo mesto. Tu so

sedeži ustanov regijskega pomena (zdravstvo, bančništvo, tele-komunikacije, pravosodje, šolstvo, zavarovalništvo, zaposlovanje), žal pa ni nobenega urada nacionalnega pomena.

Kulturne in zgodovinske zanimivosti

BREG je s svojo izredno izpostavljenostjo na obrobju historičnega mestnega jedra gotovo ena najslavljivejših znamenitosti mesta. To je strnjen niz stanovanjskih stavb, nastalih na potezi l.1786 porušenega srednjeveškega mestnega obzidja.

GLAVNI TRG Dokaz, da je bilo mesto gospodarsko močno že v preteklosti, je arhitektura trga, na katerem so stale hiše bogatih trgovcev. Na gornjem gospodarskem delu trga je mesto ustvarilo poseben tip trgovsko-obrtniške hiše, katere pritlični del je bil odprt s kamnitimi arkadami. Na glavnem trgu leži Kettejev vodnjak, Mestna hiša pa stoji v zgornji polovici niza objektov, ki oblikujejo vzhodno stranico osrednjega dela trga.

KANDIJSKI MOST je železni most, ki povezuje staro mestno jedro s Kandijo, prečka Krko na spodnjem delu Glavnega trga. Most je leta 1898, ko je bil zgrajen, nadomestil stari leseni most, ki je stal nekaj deset metrov višje vodno. Kovičena konstrukcija, ki prečka Krko v enem, 75 m dolgem loku, sodi med redke in najstarejše tovrstne konstrukcije pri nas.

Znane osebnosti Novega mesta

Slavko Grum- dramatik in pisatelj

Božidar Jakac- slikar

Miran Jarc- pesnik, pisatelj, dramatik, esejist, kritik, prevajalec

Dragotin Kette- pesnik

Marjan Kozina- skladatelj